

УДК 336.71

ОЦІНКА ЯКОСТІ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКІВ УКРАЇНИ

Стеценко О.О.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Стаття присвячена оцінці якості кредитного портфеля та засобам мінімізації рівня кредитного ризику банків України. Проаналізовано структуру та динаміку кредитного портфеля банків України за останні 3 роки. В статті оцінено можливі ризики у досліджуваній банківській структурі, встановлено причини виникнення негативних тенденцій в сфері кредитування. За результатами розрахунків зроблено загальні висновки про дохідність та ризикованість кредитної діяльності банків України. Запропоновано рекомендації щодо ефективного управління кредитним портфелем банку.

Ключові слова: банківський кредит, банківське кредитування, недіючі кредити, якість кредитного портфеля, кредитний портфель, процентні доходи.

Постановка проблеми. Фінансова нестабільність, в умовах якої перебуває банківська система України, призвела до занепаду ринку банківського кредитування. Економічна криза в Україні змушує деякі банки згортати програми кредитування. Це пов'язано з тим, що банки не можуть компенсувати власні витрати на кредитування за рахунок одержаних доходів. До основних перешкод у розвитку кредитування українськими банками належать кризове становище економіки, значний обсяг проблемних кредитів, зниження довіри населення до банківської системи, нестабільність законодавчої бази та інші [1].

За результатами дослідження міжнародного рейтингового агентства Standart&Poors частка проблемних кредитів банків України знаходиться на рівні 40% [2].

У теперішній час головним завданням для банків є оптимізація кредитного портфеля, адже від нього залежить майбутній рівень дохідності активів банку. Тому постає питання щодо необхідності дослідження кредитної діяльності банків. Аналіз цих питань дасть змогу розробити рекомендації для впливу на процес управління якістю кредитного портфеля. Це зможе забезпечити ефективну роботу банків та підвищить їх рівень прибутковості та надійності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем подальшого вдосконалення функціонування банківської системи, зокрема процесу управління кредитним портфелем банку, займалися багато вчених, серед яких Герасимович А. М. [3], Грушко В. [4], Жукова Н. К. [5], Семенча І. Є. [6], Молдавська О. В. [7] та ін. Проте, незважаючи на наукові напрацювання українських вчених з цієї проблематики, існує потреба подальшого її дослідження. Це пов'язано з тим, що в умовах економічної та політичної нестабільності в Україні постає питання оцінки якості кредитного портфеля для його ефективного управління.

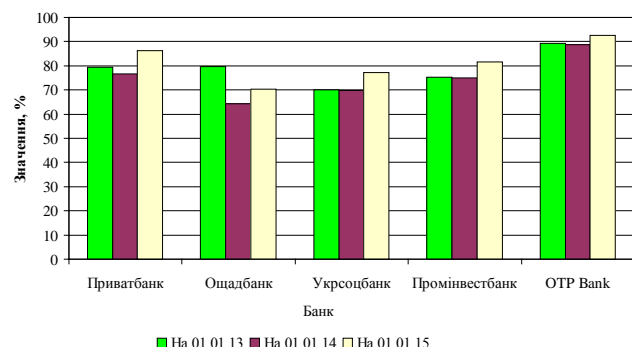
Мета статті – оцінити якість кредитного портфеля групи банків України та запропонувати рекомендації до ефективного управління кредитним портфелем банку.

Виклад основного матеріалу. Для порівняльного аналізу обрано п'ять банків України: ПАТ КБ «Приватбанк», ПАТ «Державний ощадний банк України», ПАТ «Укрсоцбанк», ПАТ «Акціонерний комерційний промислово-інвестиційний банк», ПАТ «ОТП Банк».

Проведено аналіз сукупного кредитного портфеля обраних банків. Так, якщо на 01.01.2013 р. обсяг сукупного кредитного портфеля банків склав 358900,17 млн. грн., то вже наступного року він збільшився на 16,91% до 419600,80 млн. грн., а вже на 01.01.2015 р. збільшився на 8,47% та склав 455121,81 млн. грн.

Також, проаналізовано питому вагу сукупного кредитного портфеля в активах банків. За період з 01.01.2013 р. по 01.01.2015 р. обсяг наданих кредитів відносно активів банків з кожним роком збільшується. Частка сукупного кредитного портфеля в активах банків на 01.01.2015 р. складає 80,67% та має тенденцію до зростання. На такому рівні цей показник є високим. Це свідчить про високий рівень ризику кредитних операцій. Великий обсяг кредитного портфеля в загальних активах банків, який відображається протягом аналізованого періоду, є наслідком втрати стабільності банківської системи.

За період з 01.01.2013 р. по 01.01.2015 р. найбільшу частку кредитного портфеля в активах банку має ПАТ «ОТП Банк» (рис. 1). Питома вага його кредитного портфеля в активах на 01.01.2013 р. становить 89,22%, а вже на 01.01.2015 р. – 92,62%. Частка кредитного портфеля ПАТ «Державний ощадний банк України» в активах банку на 01.01.2014 р. та 01.01.2015 р. є найменшою та становила відповідно 69,75% і 77,25%.

Рис. 1. Динаміка питомої ваги обсягів кредитних портфелів в активах банків України за період з 01.01.2013 р. по 01.01.2015 р.

Джерело: побудовано автором на основі [8]

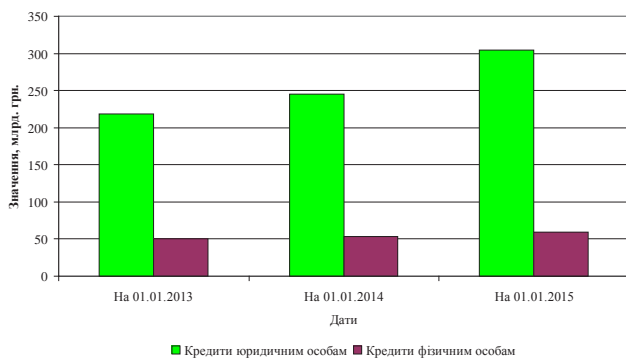
На рівень кредитування на початку 2014 року мала вплив внутрішньополітична криза. Станом на 01.01.2014 р. відзначається зменшення частки

кредитного портфеля в активах банків. Також, наслідком цього стала нестабільна економічна ситуація в Україні, зниження платоспроможності позичальників та неврегульованість законодавства, що стало наслідком високого кредитного ризику, який, у свою чергу, потребує формування більших резервів банків. Ця ситуація дещо покращується протягом 2014 року і на початок 2015 року відзначається зростання даного показника.

Також проведено аналіз обсягів наданих кредитів юридичним та фізичним особам групою аналізованих банків України за період з 01.01.2013 р. по 01.01.2015 р. (табл. 1).

На 01.01.2013 р. сума наданих кредитів фізичним особам п'ятьма банками становила 50,04 млрд. грн., а на 01.01.2015 р. становила 59,72 млрд. грн. Тобто, обсяг наданих кредитів за 2 роки збільшився на 9,69 млрд. грн. або на 19,36%. Аналогічна ситуація спостерігається за наданими кредитами юридичним особам. За період з 01.01.2013 р. по 01.01.2015 р. відбулося зростання наданих кредитів юридичним особам на 86,24 млрд. грн. або на 39,44%.

За період з 01.01.2014 р. по 01.01.2015 р. відбувається збільшення обсягів кредитування фізичних та юридичних осіб (рис. 2). Частка зростання за період становила 61,87% загального обсягу зростання за період з 01.01.2013 р. по 01.01.2015 р.

Рис. 2. Динаміка обсягів наданих кредитів банками України юридичним та фізичним особам за період з 01.01.2013 р. по 01.01.2015 р.

Джерело: побудовано автором на основі [8]

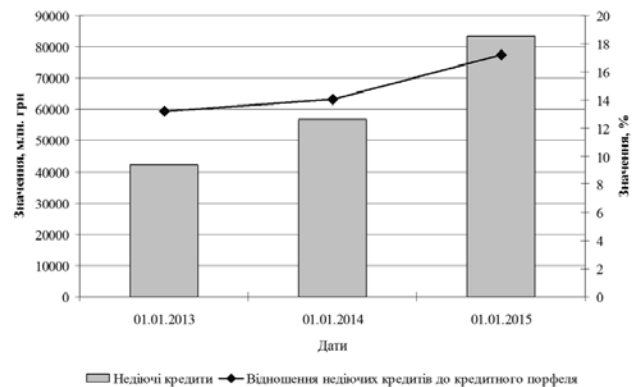
Частка кредитів фізичним особам п'яти банків дуже відрізняється, але протягом досліджуваного періоду відображається тенденція її збільшення, окрім ПАТ «Акціонерний комерційний промислово-інвестиційний банк», де вона зменшилась, але всього на 3%. Частка кредитів юридичним особам за період з 01.01.2013 р. по 01.01.2015 р. у серед-

ньому зросла на 39%. Це свідчить про те, що банки зменшують надання кредитів фізичним особам та збільшують юридичним особам, що пов'язано з кризовим становищем економіки України. Банки віддають перевагу кредитуванню юридичних осіб. Таким чином, вони зменшують ризик самого процесу кредитування та намагаються повернути надані кошти разом з процентами.

Проаналізовано якість сукупного кредитного портфеля шляхом дослідження наявності недіючих кредитів у кредитному портфелі банків.

Недіючі кредити – загальна сума кредитів, які віднесено до IV і V категорії якості відповідно до вимог постанови НБУ № 23 від 25.01.2012 р. МВФ рекомендує включати до недіючих кредитів усі позики, які було прострочено більш ніж на 3 місяці, та позики, обслуговування яких є слабким та незадовільним. До обсягу недіючих кредитів відноситься загальний обсяг заборгованості за ними, а не тільки прострочена сума [9].

Частка недіючих кредитів у сукупному кредитному портфелі за період з 01.01.2013 р. по 01.01.2015 р. зросла з 13,19% до 17,22% та станом на 01.01.2015 становить 83247,88 млн. грн. (рис. 3).

Рис. 3. Динаміка обсягів недіючих кредитів банків України за період з 01.01.2013 р. по 01.01.2015 р.

Джерело: побудовано автором на основі [8]

Тобто, обсяг недіючих кредитів у сукупному кредитному портфелі банків за аналізований період збільшився на 40904,70 млн. грн. Такий значний розмір недіючих кредитів свідчить про великий сукупний ризик за всіма кредитними операціями та зобов'язаннями банків з кредитування і виявляється у зменшенні вартості активів. Це пов'язано з тим, що зростання кредитів IV і V категорії якості призводить до збільшення резервів за кредитними операціями банків за рахунок зменшення активів. Тому важливим за-

Таблиця 1

Динаміка обсягів наданих кредитів юридичним та фізичним особам банками України за період з 01.01.2013 р. по 01.01.2015 р.

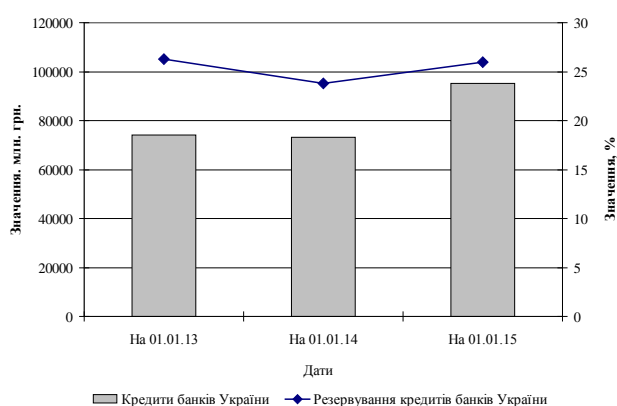
Банк	Кредити юридичним особам, млн. грн.			Темп приросту, %	Кредити фізичним особам, млн. грн.			Темп приросту, %
	На 01.01.13	На 01.01.14	На 01.01.15		На 01.01.13	На 01.01.14	На 01.01.15	
Приватбанк	108597	132379	145341	34	25162	28461	30104	20
Ощадбанк	55557	57657	84758	53	3964	3996	4295	8
Укрсоцбанк	12931	16871	20025	55	14209	13137	17245	21
Промінвестбанк	30617	29448	42806	40	121	202	117	-3
ОТР Bank	10946	9270	11955	9	6581	7225	7964	21

Джерело: побудовано автором на основі [8]

вданням в процесі банківського кредитування та управління кредитним портфелем є ефективне управління ризиками [7].

Створення резервів для відшкодування втрат за кредитним ризиком банків полягає в акумуляції частини коштів, які, в подальшому, використовуються для компенсації неповернених банку кредитів. Резервування є одним із способів самострахування банку і захисту вкладників, кредиторів та акціонерів [7].

Досліджено розмір сукупних резервів за кредитними операціями відносно розмірів кредитних портфелів банків. За результатами дослідження визначено, що на 01.01.2015 р. відносний показник резервування складає 25,96% (рис. 4). У порівнянні з попереднім періодом (станом на 01.01.2014 р. – 23,78%) відзначається зростання даного показника на 2,18 в.п.

Рис. 4. Динаміка резервування кредитів банків України за період з 01.01.2013 р. по 01.01.2015 р.

Джерело: побудовано автором на основі [8]

За період з 01.01.2013 р. по 01.01.2015 р. відносний показник резервування знизився на 0,34 в.п. Протягом дослідженого періоду динаміка резервування прямо залежить від динаміки кредитного портфеля банків.

На 01.01.2015 р. обсяг сукупних резервів банків становив 95296,70 млн. грн. та збільшився порівняно з цим показником на 01.01.2013 р. на 28,56% або на 211169,76 млн. грн. Розмір сукупного кредитного портфеля збільшився за аналізований період на 30,27%. Тобто, прослідковується невелика тенденція до зменшення сукупного резерву відносно сукупного кредитного портфеля банків.

Щоб визначити вплив зміни обсягів наданих кредитів на розмір чистих процентних доходів від кредитних операцій банків, проаналізуємо тенденції змін доходів за цим видом діяльності.

Динаміка чистих процентних доходів за кредитними операціями банків України наведена

у табл. 2. Протягом періоду з 01.01.2013 р. по 01.01.2015 р. відбувалося зниження загального розміру чистих процентних доходів банків.

Загальний обсяг чистих процентних доходів за кредитними операціями фізичним та юридичним особам на 01.01.2015 р. становив 12582,49 млн. грн., що на 5091,12 млн. грн. менше ніж на 01.01.2013 р. Темп росту сукупних чистих процентних доходів за кредитними операціями фізичним та юридичним особам дорівнював 71,19%. Це свідчить про збитковість кредитної діяльності банків України. Фактором впливу на зміни цього показника є економічна та політична нестабільність в Україні.

Досліджуючи зміни чистих процентних доходів за кредитними операціями банків, визначено, що за аналізований період найбільше збитків отримав ПАТ «ОТП Банк». Так, на 01.01.2013 р. обсяг чистих процентних доходів банківської установи становив 645,12 млн. грн., на 01.01.2014 р. – 947,23 млн. грн., а вже на 01.01.2015 р. був від'ємним та становив -2922,48 млн. грн.

Отже, за аналізований період відбулося зниження абсолютного розміру чистих процентних доходів, які одержані від наданих кредитів на 3567,60 млн. грн., а темп спаду становив 553,01%.

Чистий процентний дохід банків за 2014 рік зменшився на 31,21% або на 5708,71 млн. грн. Зменшення чистих процентних доходів за кредитними операціями свідчить про негативні тенденції в роботі банків, та зниження ефективності дій за кредитними операціями. Проведений аналіз свідчить про негативні тенденції, що пов'язані зі зниженням абсолютної та відносної величини чистих процентних доходів від обсягів наданих кредитів банків юридичним та фізичним особам.

Висновки і пропозиції. У результаті проведених досліджень визначено, що діяльність банків у сфері кредитування протягом останніх трьох років не є успішною. Банки не можуть пристосуватися до кризового стану в країні та постійної нестабільності у політичній сфері. Обсяг кредитного портфеля банків відносно активів збільшується, але реальна його величина скорочується, що пов'язано зі зниженням якості кредитного портфеля. Це в свою чергу призводить до зниження дохідності кредитних операцій банків та зростання рівня кредитного ризику, бо значна частка активів акумулюється у вигляді резервів на покриття збитків.

Для вирішення цієї проблеми банки повинні більше приділяти уваги підвищенню якості та ефективності управління кредитним портфелем. У теперішній час головним завданням для банків є комплексна оцінка кредитоспроможності майбутніх позичальників та постійний моніто-

Таблиця 2

Динаміка чистих процентних доходів від наданих кредитів за період з 01.01.2013 р. по 01.01.2015 р.

Банк	Значення показника на певну дату, млн. грн.			Абсолютний приріст за період аналізу, млн. грн.	Темп приросту за період аналізу, %
	На 01.01.13	На 01.01.14	На 01.01.15		
Приватбанк	8049,12	8444,16	7258,04	-791,08	-9,83
Ощадбанк	5288,81	5502,76	5309,97	21,16	0,40
Укрсоцбанк	2417,38	2058,98	1325,90	-1091,48	-45,15
Промінвестбанк	1273,18	1338,07	1611,06	337,88	26,54
ОТП Bank	645,12	947,23	-2922,48	-3567,60	-553,01

Джерело: побудовано автором на основі [8]

ринг вже існуючих проблемних кредитів. Адже криті забезпеченням. Виконання цих заходів негативно класифіковані кредити не є остаточ- кожним банком підвищить їх рівень прибутко- вості та надійності. ними збитками банку, бо вони можуть бути по-

Список літератури:

1. Сердюк Л. В. Аналіз кредитного портфеля банків України та Харківського регіону / Л. В. Сердюк, О. В. Симоненко // Молодий вчений: Науковий журнал. – 2015. – № 1 (16). – С. 57-61.
2. Сайт інформаційного агентства «Уніан» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economics.unian.net/>
3. Герасимович А. М. Аналіз банківської діяльності: підручник / А. М. Герасимович. – К.: КНЕУ, 2012. – 599 с.
4. Грушко В. Оптимізація структури кредитного портфеля комерційного банку / В. Грушко, Т. Іваненко // Вісник Національного банку України. – 2014. – № 2. – С. 28-32.
5. Жукова Н. К. Сучасний стан та проблеми управління кредитним портфелем комерційних банків / Н. К. Жукова, Н. В. Зражевська // Економічний часопис – XXI. – 2013. – № 1-2. – С. 70-72.
6. Семенча І. Є. Управління кредитним портфелем банку в сучасних економічних умовах в Україні: проблеми та шляхи їх подолання / І. Є. Семенча, А. А. Ткачова // Ефективна економіка. – 2014. – № 6 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3117>
7. Молдавська О. В. Статистична оцінка якості кредитної діяльності банків України / О. В. Молдавська, А. В. Демиденко // Проблеми економіки. – 2013. – № 3. – С. 282-288.
8. Сайт Асоціації українських банків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.aub.org.ua/>
9. Сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/>

Стеценко А.А.

Харьковский национальный университет строительства и архитектуры

ОЦЕНКА КАЧЕСТВА КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКОВ УКРАИНЫ

Аннотация

Статья посвящена оценке качества кредитного портфеля и способам минимизации уровня кредитного риска банков Украины. Проанализирована структура и динамика кредитного портфеля банков Украины за последние 3 года. В статье оценены возможные риски в исследуемой банковской структуре, установлены причины возникновения негативных тенденций в сфере кредитования. По результатам расчетов сделаны общие выводы о доходности и рискованности кредитной деятельности банков Украины. Предложены рекомендации относительно эффективного управления кредитным портфелем банка. **Ключевые слова:** банковский кредит, банковское кредитование, недействующие кредиты, качество кредитного портфеля, кредитный портфель, процентные доходы.

Stetsenko O.O.

Kharkiv National University of Civil Engineering and Architecture

ASSESSMENT OF QUALITY OF THE LOAN PORTFOLIO OF UKRAINIAN BANKS

Summary

The article is devoted to assessment of quality of the loan portfolio and the ways to minimize the credit risk of banks in Ukraine. The article analyzes the structure and dynamics of the loan portfolio of Ukrainian banks in the last 3 years. The article assessed the risks in the study of the banking structure, established the cause of the negative trends in lending. On results of calculations are made general conclusions about the profitability and riskiness of the credit activity of banks in Ukraine. Offered to recommendation on the effective management of credit portfolio of the bank.

Keywords: bank credit, bank lending, nonperforming loans, quality of the loan portfolio, credit portfolio, interest income.